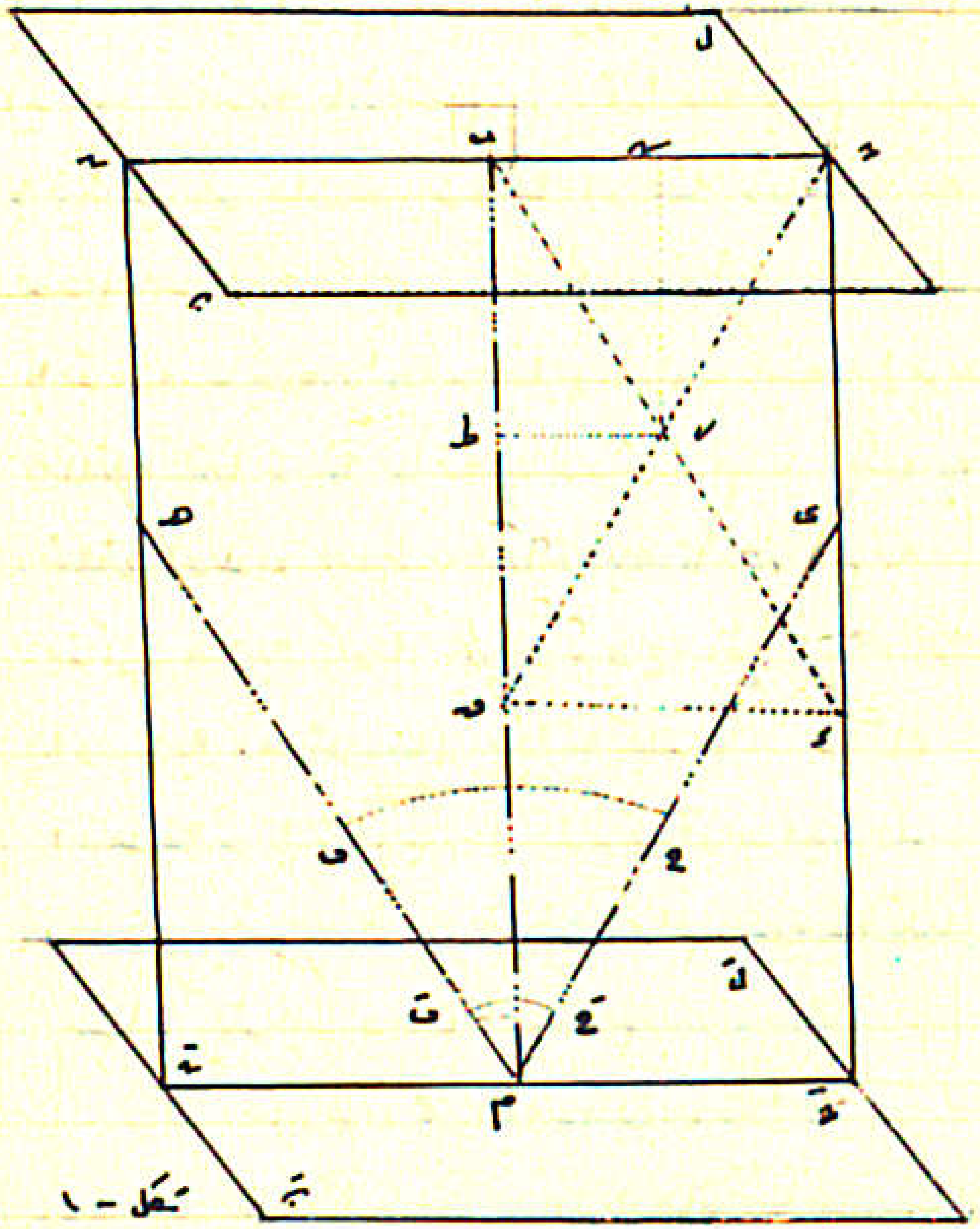
[قبله رساله‌سی]

شکل - ١

یازان :

ادرنه ملی کتبخانه مدیری : م . خلیل صایغ

١٩٤٠

هو الخلاق الباقی

منتخبات کوریه اونوتدیغم صبرده استانبول قبله سمتنی حساب
ایدن بر دفترچه یازمشدم . آرادن یاریم عصره
یاقین بر زمان گچدیکی حالده بر دلکا او نسخه یی دوشونمه یه ده
لزوم حس ایتمه مشدم . الخ بر زمان
بالآخره ـ نسخه برابر ـ ضایع اولوب گیتمه سی ایچون
ممکن اولسه کتابخانه سنه براقمه یی دوشوندم . مسئله یه
تعلقی اولان بعض معلومات ایله تألیف ایدیلن
مذکور حسابی گویا کیمی بر دوح نقح ایدیلمه سی اولدی
او سایه ده شو رساله میدانه گلدی . حیاتمك
اختلافنه بر یادگار ایدر . ترجم اولسه ایدی بلکه
بر ده بوقسم صحیفه مرضیه قیرمق اوزرنده برکاشانه
میدانه گلدیکنی دعوت ایدردم .

مقبولی محو ایلمه سه کردسه دوران
بر آو یارم حجه بر بولمادیمز نشان

دنیاده بر اوه مالك اولمدم . قیرمطاشنه ده ایرو
بویله بر اثرجلك اولسون . فقیرك قیرطاشنه
ده فقیرانه اولسی یکلجی دکلیدر .

بسم الله الرحمن الرحيم

وحيث ما كنتم فولوا وجوهكم شطره

نمازك شرطلرندن بری ده صلاتده مصلينك قبله یه دونمسی
در . بالاجماع ثابت اولدیغی کبی بو استقبال مکه ده ایسه‌لر
کعبه نك عيننه توجه ایله تحقق ایدر . اوصورتله که اوننده
یاخود آراده حائل بولنان بر نقطه ده نماز قیلان بر
مصلينك آراده کی دیوارلر و حائللر قالدیریلدیغی تقدیر
ده کعبه نك عيننه توجه ایتمه اولسی واجبدر .
آفاقینك استقبالی کعبه نك عيننه دکل جهتنه توجه دن عبارت
در . موانع ازاله اولندیغی تقدیرده آفاقینك توجهی
عین کعبه یه اصابت ایتمه اولسی واجب دکلدر . جهتنه
دونمه اولسی کافیدر . قول صحیح بودر . جهتده تکلیف
آنجق حسب الوسع واقع اولور . [درر]
کعبه جهتنه استقبالك ایجه تدقیقه آکلاشیلمه سی ایچون آشاغیده
یازیلمه اولان بعض تعریف و دعوالری خاطره
لازمه دیمک لازمدر .
١ ـ : هرهانکی بر نقطه دن نا متناهی خط مستقیم چکیلکه

حالده ایکی نقطه دن یالکز بر خط مستقیم کچیریله بیلیر .
بو خط مفروض ایکی نقطه دن کچن خطلرڭ هپسنڭ قیصه سی
دیر .

٢ — : بر خط مستقیم ایکی جهته طوغری نامتناهی تمدید
اولنه بیلیر .

٢ — : الی غیر النهایه تمدید ایدیلدکلری حالده
یکدیکرینی قطع ایتمین خطلر بربرینه موازی اولور .

٣ — : بر نقطه ده برلشن ایکی خط مستقیمڭ آراسنده‌کی
آچیقلغه زاویه دینور . برلشن خطلر زاویه‌نڭ
ضلعلری اولور . غیر محدود ایکی خط مستقیم
بر نقطه ده برلشدکلری زمان دورت زاویه حاصل
اولور . یعنی بری برینه مساوی ایسه بو زاویه لره
قائمه و خطلره یکدیکرینه عمود دینور .
بر قائمه دن بیوک اولان زاویه‌یه منفرجه ،
کوچوک اولان زاویه‌یه حاده دینور .

٤ — : موازی ایکی خط مستقیمی اوچنجی بر خط قطع
ایدنجه سکز زاویه حاصل اولور . بو سکز زاویه
دن حاده اولانلر بری برینه ، منفرجه اولانلرده
یکدیکرینه مساویدر . قاطع خطڭ عینی جهتنده

قالان زاویه لره متوافق ، بری بر جهتده دیکری ده
دیکر جهتده قالان زاویه لره متبادل زاویه لر دینور .
موازی ایکی خطڭ آراسنده بولنان زاویه لره داخلاً ،
خارجنده بولنان زاویه لره خارجاً متبادل دینور .

٥ — : اوچ ضلعڭ احاطه ایتدیکی شکله مثلث ،
دورت ضلعڭ احاطه ایتدیکی شکله دورت ضلعلی دینور .
مثلثڭ بر زاویه سی قائمه اوله بیلیر . بویله بر زاویه‌سی
قائمه اولان مثلثه قائم الزاویه اسمی ویریلیر .
دورت ضلعلی شکللرڭ قارشولقلی ضلعلری یکدیکرینه
موازی اولورسه بو شکله متوازی الاضلاع نامی
ویریلیر . فقط یالکز قارشولقلی ضلعلری بری
برینه مساوی و زاویه لری ده قائمه اولان متوازی
الاضلاعه مستطیل ، دورت ضلعی یکدیکرینه مساوی
و زاویه لری قائمه اولان متوازی الاضلاعه مربع
دینور .

٦ — : مستطیلڭ ایکی قطری یکدیکرینه مساویدر .
قطر : مقابل ایکی رأسی آراسنی وصل ایدن
خط مستقیمه دینیلیر .

٧ — : مستطیلڭ و مربعڭ قطرلری اونلری

بری برینه مساوی درت مثلث قائم الزاویه تفریق ایدر.
بر قطرك ایکی جهتنده قالان ایکی مثلث قائم الزاویه بری
برینه مساوی اولدیغی کبی دیگری بر قطرك بر طرفنده بولنان
ایکی مثلث قائم الزاویه ده بری برینه و بونلرك هپسی
یکدیگرینه مساویدر.

٨ — : مساوی شکللرده مساوی ضلعلرك قارشوسنده
بولنان زاویه لر بری برینه و مساوی زاویه لرك
قارشوسنده کی ضلعلر ده بری برینه مساوی اولور.

٩ — : مستوی دوز سطح دیمکدر.

١٠ — : داخلنده بولنان بر نقطه دن مساوی
اوزاقلقده بولنان نقطه لرك احاطه ایتدیکی مستوی یه
دائره، دائره یی چویرن خطه دائره نك محیطی
دینور. مرکز دائره بو مستوینك تام اورته سنده
بولنور. مرکز ایله محیط آراسنده کی بعده دائره
نك نصف قطری دینور. رأسی مرکزده بولنان
و ایکی نصف قطر آراسنده قالان زاویه یه مرکز
زاویه دینور. عینی مرکز و مختلف نصف
قطرلرله رسم ایدیلمش اولان دائره لره بر مرکزلی
دائره نامی ویریلیر.

١١ — : بر دائره نك محیطی اوچیوز آلتمشده بر جزئنه
درجه، درجه نك آلتمشده برینه دقیقه، دقیقه نك
آلتمشده برینه ده ثانیه اسمی ویریلیر.
محیط دائره نك بر پارچه سنه قوس دائره ویا قوسك
ایکی اوجنی برلشدیرن خط مستقیمه وتر دینور.

١٢ — : بر مرکزلی دائره لرده عینی ضلعلر آراسنده
قالان تام مرکزیه یه مقابل قوسلرك درجه لری بری
برینه مساوی اولور. چونکه هر زاویه مرکزیه ایکی
ضلعی آراسنده محصور قوسی ایله مساحه اولنور.

١٣ — : بر خط مستقیمه اوزرنده بولنان بر نقطه
دن عموداً یالکز بر مستوی کچیریله بیلیر. بو خط
مستوی اوزرنده بولنوب عمود موقعنده کچن خطلرك
هپسنه عمود اولور. و بالعکس مستوی اوزرنده
بولنوب عمود موقعنده کچن خطلرك هپسی ده خط مستقیم
مفروضه عمود اولور.

١٤ — : بعد مجردده بولنان بر خط مستقیمه
اوزرنده بولنان بر نقطه دن تماماً هیچ عمودیسی
ممکن اولدیغی حالده بر مستوی اوزرنده بولنان
بر خط مستقیمه هر هانکی بر نقطه سنده یالکز بر عمود رسم
اولنه بیلیر. «(دومستویده»

۱۵ — : ایکی مستوی یکدیگرینی قطع ایدنجه هر ایکیسنک ارهسنده بولنان بر خط مستقیم حاصل اولور. بو خطه مستویلرک فصل مشترکلری دینور.

۱۶ — : بر خطه (نقطه) آیری آیری ایکیسی ده عمود اولان مستویلر یکدیگرینه موازیدر. موازی ایکی مستوی اوچنجی بر مستوی ایله قطع اولونورسه هر ایکی مستوی ارهسندهکی فصل مشترکلری بری برینه موازی ایکی مستقیم اولور.

۱۷ — : هر هانکی بر مثلثک بر ضلعنه موازی اولان خط مستقیم دیگر ایکی ضلعنی متناسباً تقسیم ایدر.

مثلا : یاندهکی صحیفهدهکی شکلده ب ج د مثلثنک ب د ، ب ج ضلعلرینی قطع ایدن ه ط خطی مثلثک د ج ضلعنه موازی ایسه $\frac{بط}{طج} = \frac{به}{هد}$ اولور. ب ط ، ب ه حدلرینه تناسب طرفینی و ط ج ، ه د حدلرینه ده تناسب وسطینی دینور.

۱۸ — : تناسبی تشکیل ایدن حدلردن بری مجهول اولورسه اوبر اوچ معلوم ایله بو مجهول حد بالحساب تعیین اولونه بیلیر.

اگر طرفده بولنان حدلردن بری مجهول اولورسه وسطده بولنان ایکی حد بری بریله ضرب و حاصل ضرب معلوم اولان طرفه تقسیم اولونور. مثلا ب ه مجهول ایسه :

$به = \frac{به \times طب}{بط}$ اولور.

اگر وسطده بولنان حدلردن بری مجهول اولورسه ایکی طرفده بولنان حدلر یکدیگریله ضرب و حاصل ضرب معلوم اولان وسطه تقسیم اولونور. یوقاریدهکی تناسبده مثلا : ب ج حدی مجهول ایسه $به = \frac{بط \times هد}{طج}$ اولور.

لغنسیه مسئله ابتدائی معلوماتی بو صورتله خلاصه و تثبیت ایتدکدن صوکره آفاقی ایچون اثنای صلاتده توجه جائز اولان جهتی تعریف ایتمک قولایلاشدی. فقط دها اول بر مسئلهنک بیلینمسی لازمدر. او ده قبله : مکهده بولنان کعبه و بیت شریف کبی اسملر ویریلن بنا میدر؟ بو سؤاله صلاحیتدار اولان دین عالملری خایر جوابنی ویریور. و اصل قبله بنانک استیعاب ایتدیکی عرصه ایله عرصه وسطنده عرش اعلایه قدر بولنان و آلتنده زمینک آشاغی طبقهلرینه طوغرو

امتداد ایدن ستون تخیل ایدیورلر. مذکور عرصه‌نك
سمت قدمنده امتدادی تصور اولنان تخیل ستونك بر نهایتی
واردر؟ یوقسه اوده سمت رأسده كی كبی نهایتسز
اولهرق دوام ایدرمی؟ بر نهایتی اولدیغی تقدیرده
بو نهایتك كرهٔ ثابت ومحصور اولان ارضك مركزینه‌ده اولمه‌سی،
نهایتی اولمدیغی تقدیرده كعبه‌یی ارضك مركزینه
وصل ایدن قطر استقامتنده امتدادی اقتضا ایدر.
ستون مفروضك آلت جهتنده ده نهایتسز اولهرق
دوامی قبول اولندیغی تقدیرده كعبه‌نك قطراً مقابلی
بر موقع واردر. سطح ارضده اوزرنده بولنان بو
موقع ایله مافوقنده ده قبله اولور و بر یوزنده
ایكی قبله‌نك بولنمسی لازم كلیركه بو ایسه بر فكر
ده بولنه جهت بحالم چیقاجاق كه ایدر. بو نقطه
برابر او موقعده نماز قیلیندیغی اسبته بر كعبه
نك نصفی ده دوشونولمكه دكر بر مسئله تشكیل
ایدر. اجیبت تو جهتنه

[مؤیده]

(والمعتبر) فی القبلة (العرصة لا البناء)
فهی من الارض السابعة الی العرش. [رد المحتار]

(قوله لا البناء) ای لیس المراد بالقبلة الكعبة التی
هی البناء المرتفع علی الارض ولذا قالوا لو نقل البناء
الی موضع آخر وصلی الیه لم یجز بل تجب الصلاة الی
ارضها. [رد المحتار]

— كعبه‌نك جهتی —

بر كره‌نك بر موقعنده نماز قیلمقده اولان مصلینك
جبهه‌سنده، دیكری قبله‌ده بولنان ایكی نقطه نظر
اعتباره آلالم. بو ایكی نقطه‌دن افقی بر خط
مستقیمله كچدیكنی ده تصور ایده‌لم. مثلا:
ب كعبه‌ده بر نقطه، م ده مصلینك جبهه‌سی
اوزرنده دیكر بر نقطه و م ب ده بو ایكی نقطه‌یی
وصل ایدن افقی بر خط مستقیم اولسون. [شكل - ١]
بو خط اكر مصلینك جبهه‌سنك تام اورته‌لرندن چیقان
بر خط شعاعه منطبق اولورسه توجه قبله‌نك عینینه
بالیجه اولور. بو حالده جهت و انحراف موضوع
بحث دكلدر. اكر مصلینك جبهه‌سنده بولنان
دیكر نقطه‌لرك برندن ویا ایكی جبهه اوزرنده كی
نقطه‌لرك برندن چیقان بر خط شعاعه منطبق اولورسه
استقبال كعبه‌نك جهتنه بالیجه اولور. بو صورتله

بايليه اولان استقبالده کعبه نك عيننده انحراف ايديلميه
اولورسه ده مصلی کعبه نك جهتنه توجه ايتمه اولنور.
قبلهدن نمازك صحتنه مانع اولمديغی ايچون انحرافك
بو مقدارينه انحراف جائز نامی ويريلمکده در.
خط مفروض اگر مصلينك چشملرنده بر قولاچه انحنا
ويا دها کريده ن حتماً بر خط شعاعه منطبق اولورسه
انحراف مشروع حدی تجاوز ايتمش اولور. انحرافك
بو درجه سنه انحراف فاحش دينلمکده در. بو وضعيتده
قيلنان نماز صحيح دکلدر.

باشقه بر تعريف

مصلينك گوزلرندن چيقوب دماغنده بر نقطه ده
برلشن ايكی خط شعاعك تشكيل ايتديكی زاويه داخلنده
کعبه نك قالمسيدر. [...]
شکلده ع، م ه ا، م ی مصلينك گوزلرندن چيقان
ايكی خط شعاع بو خطلرك دماغده کی تلاقی نقطه سی
م اولسون. کعبه مذکور ايكی خطك م
نقطه سنده تشكيل ايتديكی ه م ی زاويه سنك
خط ناصفی اوزرنده بولنمسی اقتضا ايدر.
زاويه نك خط ناصفی ب م ن و بو خط استقامتنده برنان

کعبه نك بر نقطه سی ب اولسون. بو استقامتده
بايليه اولان توجهده هيچ بر انحراف يوقدر.
استقبال کعبه نك عيننه بايليه اولور. مصلی بولنديغی
نقطه ده بر آز صاغ ويا صوله چويريلرسه مقابله
بالمقابله زائل اولمامق شرطيله استقبال کعبه نك جهتنه
بايليه اولور. چونکه وجه انسان مقوسدر.
تا پيه و [illegible] بر جانبی بر قبله يه قارشو
بولنور. [ظهيريه دن نقلاً ...]
مذکور زاويه نك نصفلرندن عبارت اولان ه م ن،
ی م ن زاويه لری انحراف جائز زاويه لريدر.
اگر جبهه ده اولاً شاقولی اولدن وه م ی زاويه
مساحه ايدن ع ق و دائرهٔ افقك ع ص
قوسلرندن بری معلوم اولورسه انحراف زاويه سنك
مقداری ده معلوم اولور. بو تقديرده مسئله
رياضی بر ماهيت اکتساب ايدر. گلنبوی مرحوم
مذکور زاويه نك مقدارينی ٧٢ درجه و نصفلرينی
٣٦ درجه اولديغنی قائلدر. فی الواقع ايسه
ناصيه حذاسنده افق مقطعی تام بر دائره اولديغی
آلندقده ده بيه ده مصلينك طولنی ٥٥ سانتيم

د ایکی جبهه آراسنده‌کی قوسك مقدارینی ده تقریباً ۱۱ سانتیمتره بولدم . بو معلوماته نظراً زاویه‌یی مساحه ایدن قوسلرك درجه‌سی :

$$س = \frac{۱۱ \times ۳٦۰}{۵۵} = ۷۲$$

اولمسی اقتضا ایدر . هركس كندی باشنی و جبهه‌سنی اولچه‌رك سابق حسابی تدقیق و تحقیق ایده بیلیر .

بو معامله بر چوق رأس تطبیق اولندیغی تقدیرده بولنان مقدارلرك وسطیلری بکا متفاوت ظهور ایدر . مخالف وقوعنده مقدار مزبوردن چوقده آز فرقلی اوله‌جقدر . مرحوم كملتوس سرفیدر ذات اولدیغی جهتله بالتجربه استعمال ایتدیکی نتیجه‌نك شایان اعتقاد اولمسی لازم كلیر .

٤ [انحرافی موجب اولان اسباب]

قبله‌نك عینیتدن انحراف آتیده‌کی سببلردن تولد ایدر .

۱ — : مصلینك بولندیغی نقطه‌ده مناسب مقدارده صاغ ویا صوله دوغری حصوله کلیر .

۲ — : مصلینك بولندیغی نقطه‌نك صاغ ویا صول جهته انتقال ایتمه اولمسیله تولد اولور .

برنجی حالده خارجده جبهه‌سنه ترکیبه ۲٦ درجه‌لك زاویه داخلنده وقوع بولان انحراف ایله قبله نماز شرعاً صحیح و معتبر صاییلیر . چونکه بو وضعیتده جبهه‌نك بعض اقسامی ینه قبله‌یه متوجه قالیر دینیلیر .

انتقال حالنده مقدارینی تعیین و تثبیت ایچون بعض حساباته باقلمسنه لزوم واردر . بونك ایچون ینه شکله مراجعت ایده‌جکز . م نقطه‌سنه موضوع بر محراب تصور ایده‌لم . م ب خط افقیسی بو محرابه کعبه‌نك ب نقطه‌سنه وصل ایتمه اولسون شو حالده هم محراب هم ده بو محرابه قارشو نماز قیلان مصلی کعبه‌نك عینینه متوجه اولور .

ایمدی م ب خط داخلنه عموداً بری ب ، دیگری م نقطه‌سنده اولمق اوزره ل ب ، ل م

مستویلرینی کچیره‌لم . م ن خطی افقی اولدیغی تقدیرده
بو مستویلر شاقولی و یکدیگرینه موازی اولور .
م ن خطی افقیسنه کچه اوچنجی بر مستوی مذکور ایکی
مستوی‌یی قطع ایتسون . بو فرضه کوره س و ، ت ة
خط مستقیملری افقی مستوی ایله شاقولی ایکی مستوینک فصل
مشترکلری اولور .

شاقولی مستویلره عمود اولان م ن خطی مستویلرک
اوزرنده بولنان و عمود موقعلرندن کچه خطلرک
هپسنه عمود اولدیغی جهتله س ه ، ت ة خطلرینه ده
ن ، م نقطه‌لرنده عمود اولور . بو صورتله س و ،
ت ة خطلرینک بر طرفلرنده و ن ، م نقطه‌لرنده
آنجق زاویهٔ قائمه حصوله کلیر .

بوراده موضوع بحث اولان انتقال : بالفرض
م نقطه‌سنده کعبه‌نک عیننه متوجه اولان
مصلینک جبهه خطی دائما س د خطنه عمود
قالدیغی اوزره ت ة خطی استقامتنده م نقطه‌سنه
صاغ ویا صول طرفنه طوغری تبدیل موقع ایتسون .
بو صورتله وقوع بولان انتقال انحرافی مستلزمدر .
مثلا : م ن خطی اوزرنده ح نقطه‌سی بولنان

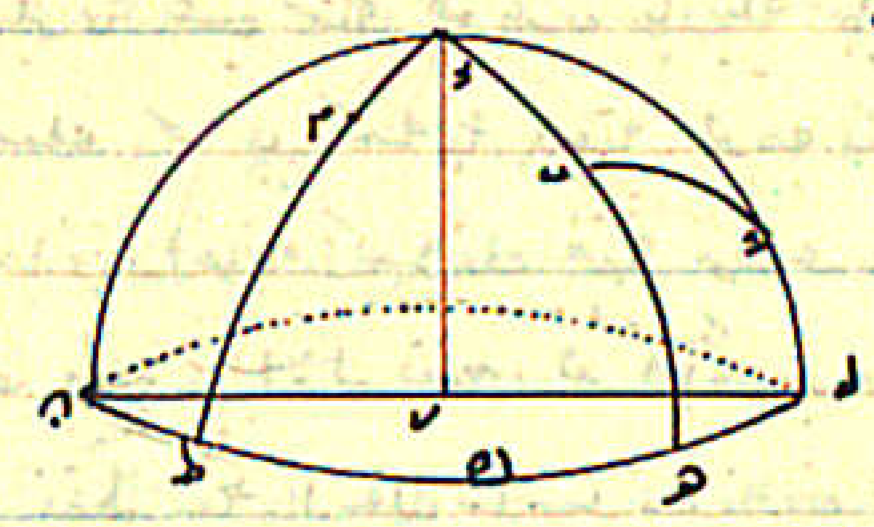
د کعبه‌نک عیننه متوجه اولان بر مصلی جبهه‌سنی ح اوزه
سنده ن چیقان د اولدیغی ه ن خطنه منطبق بولنان خط
مستقیم س د خطنه عمود قالمق شرطیله حرکت ایدرک
ی نقطه‌سنه کلمش اولورسه جبهه‌سنده چیقان خط
ه ن یه موازی و د خط اولور . بو تقدیرده
مصلینک توجهی کعبه‌ده بولنان ن نقطه‌سنه دکل
د نقطه‌سنه یاپیلمش اولور . کعبه مصلینک صول
طرفنده قالمشدر . بو نقطه‌ده و د ه زاویه‌سنه
مساوی اولان و ی ن زاویه‌سی انحراف زاویه‌
سنه عبارت اولور . انحراف جائز زاویه‌سنک
اعظمی مقدارینک ٤٦ درجه اولدیغنی دها اول
کورمشدک . دیمک اولویورکه صفردن باشلایوب
مسافه ایله برابر آرتان انحراف زاویه‌سی
مقدار اعظمیسنه بولوغه به قدر صاغ و صول جهتده
انتقال ایله قیلنان نماز کعبه‌نک جهته اولدیغی
ایچون صحیح و معتبردر . بو صورتله واقع اولان
انتقاله انتقال مناسب دینیلمکده‌در .
انتقال مناسب مسافه‌سی نقطهٔ اصلیه‌نک کعبه‌یه
اولان بعدی ایله متناسبدر . مثلا :

ط نقطهٔ اصلیه‌سنده بونان مصلینك انتقال مناسب
مسافه‌سی : ط ب = ب سه ایسه دها اوزاقده
بونان حه نقطهٔ اصلیه‌سنده انتقال مناسب مسافه‌سی
حه ی = ب د اولور . کعبه ایله آرالرنده‌کی
مسافه معلوم اولان مواقعك انتقال مناسب مسافه‌سی
بالحساب معلوم اولور . فرض ایده‌لم که ط نقطه‌
سیله کعبه آراسنده‌کی مسافه ٤٠٠ کیلومتره‌در .
د ب ن ط = د ب سه = ٤٦° در .
مثلثات مستویه‌ده معلوم اولدیغی وجهله ب ط = سه ب ن
ن ط . جا ب ن ط = ٤٠٠ . جا ٤٦° اولور .
بو افاده لغاریتمه‌یه تبدیل اولنورسه :
لو ب ط = لو ٤٠٠ + لو جا ٤٦° بولنور .

لو ٤٠٠ = ٢،٦٠٢٠٦٠٠
لو جا ٤٦ = ١̄،٨٦١٢٦١٠

لو ب ط = ٢،٤٦٧٧٢١٠ اولدیغنه :
ب ط = ٢٩٦،٢ اولور . بناءً علیه :
کعبه‌دن ٤٠٠ کیلومتره اوزاقده بولنان بر جامعك
محرابی کعبه‌نك عیننه متوجه اولورسه بو محرابك
صاغ طرفنده ٢٩٦ کیلومتره داخلنده بولنان

جامعلرك محرابلری عینی سمته طوغری یاپیله بیلیر .
یالکز بو حالده جامعلك محرابی کعبه‌نك عیننه متوجه دکللرسه‌ده
محرابلری انحراف جائز داخلنده کعبه‌نك جهتنه موجه‌در .
$\frac{ط ب}{ط ن} = \frac{٢٩٦}{٤٠٠} = ٠،٧٤$ اولدیغنه کوره هانکی بر موقعك
مثلا : حه نقطه‌سنك انتقال مناسب مسافه‌سنی تعیین
ایتمك ایچون موقع مفروضه ایله کعبه آراسنده‌کی مسافه
مقدارینی ٠،٧٤ عددی ایله ضرب ایتمك کافیدر .
حاصل ضرب انتقال مسافه‌سنه عبارت اولور . فرض
ایده‌لم که حه نقطه‌سی ایله کعبه آراسنده‌کی مسافه
٩٠٠ کیلومتره‌در . انتقال مناسب مسافه‌سی :
حه ی = ٠،٧٤ × ٩٠٠ = ٦٦٦ اولور . فی الواقع
ط ب ، حه ی خطلری موازی اولدقلرندن ن ط ب ،
ن حه ی مثلثلرینك ضلعلری متناسبدر . بناءً علیه
$\frac{حه ی}{حه ن} = \frac{ط ب}{ط ن} = ٠،٧٤$ اولوب بورادن
حه ی = ٠،٧٤ × حه ن بولنور .
کتب فقهیه‌ده که « مسافات بعیده‌یه نظراً تجویز اولنان
انتقال مسافات قریبه‌ده محاذاتك زوالنی موجب اولور . »
فقهی شو حکمی بو مسئله‌ده حسابه استناد ایدر .
[صحیفه ١١ – ١٦ یه علاوه‌سی واردر .]

ازمیرك قبله سی

قال البرجندی : ولا یخفی ان القبلة
تختلف باختلاف البقاع وارصادها
یتحقق بقواعد الهندسة والحساب .

قبله نك سمتی دلیل ایله معلوم اولور . بو دلیل قری و
امصارده محاریب صحابه و تابعین ، مقابره و
بحارده نجومدر . قطب کبی .
بزه لازم اولان قبله نك تعیینه خادم اولان قواعد
نجومی اوکرنمکدر . نجوم دلیللرك الك قویسیدر .
لابد اولان مقابره و امثالنده نجومه اختیارك
وجوبیدر . [رد المحتار]

حساب و جبر : معلوم عددلری مناسب بر صورتده
ترکیب ایدرك مجهول مقدارك تعیینه خادم علملردر .
بناءً علیه بر موقعك قبله سمتی تعیین ایتمك ایچون

مجهول ایله علاقه دار مقدارلرینی معلومات عددیه
احتیاج واردر . بو مسئله ده لازم اولان معلومات
مکه نك طول و عرضیله موقع مفروضك طول و عرضنه
عبارت درت مقداردر . بو درت مقدار مثلثات
کرویه دستورلرنده مقصده خادم اولان بر ویا
بر قاچ دستورده توفیقا ترکیب اولنورسه مطلوب نتیجه
تأمین اولنور . بو اساس دائره سنده حرکت ایدرك
ازمیرك قبله سمتنی حساب ایده لم .

. معلومات .

مکۀ مکرمه نك عرضی	بو عرضك تمامی
٢١ ٢٥ ٢١	ت = ٦٨ ٣٤ ٣٩
مکۀ مکرمه نك طولی	**بو طولك تمامی**
٤٠ ١٤ ٥٤	٤٩ ٤٥ ٠٦
ازمیرك عرضی	**بو عرضك تمامی**
٣٨ ٢٥ ٠٥	ة = ٥١ ٣٤ ٥٥
ازمیرك طولی	**بو طولك تمامی**
٢٧ ٠٨ ٤٥	٦٢ ٥١ ١٥ ، ده

ایکی بلده نك طوللری آراسنده کی فرق

م = ١٣ ٠٦ ٠٩

— فرضيه لر —

د ، ح مكه دن كچن نصف النهار دائره سنك نصفى ،
ح نقطه سى بو نصف النهار اوزرنده مكه نك
بولنديغى موقع ده بر نقطه در .
هـ ب د ازميردن كچن نصف النهار دائره سنك
نصفى ، ب نقطه سى بو نصف النهار دائره سنك
محيطى اوزرنده ازمير له بولنديغى موقعده بر نقطه در .
د نقطه سى كره نك شمالى قطبى ، ل ل م دائرهٔ
استوا ، م مركز ارضدر .
د م ط غرينيچ رصدخانه سندن كچن نصف النهار دائره
سنك نصف محيطى ، م رصدخانه نك بولنديغى موقعدر .
طول مبدئى بودر . ب ح قوسى ايكى
بلده دن كچن بر دائرهٔ عظيمه قوسى در .
بو معلومات و فرضيه دن صوڭره ب د ح مثلث كروينك
ب ، ح ، د زاويه لرى بو زاويه لرله مقابللرنده
بولنان ت ، ق ، ذ ضلعلرندن ايكى بلده نك
تمام عرضلرندن عبارت ت ، ق ضلعلريله
بو ايكى ضلعك آراسنده بولنان و ايكى بلده نك
طوللرى فرقندن عبارت اولان ب د ح زاويه سى

معلوم ب ، ح زاويه لريله ذ ضلعى مجهولدر .
اولا مجهول زاويه لر ظل ½ (ب – ح) = ظل ½ د × جب ½ (ت – ق) / جب ½ (ت + ق)
و ظل ½ (ب + ح) = ظل ½ د . جتا ½ (ت – ق) / جتا ½ (ت + ق)
دستورلرينه تطبيقاً بروجه آتى حل اولنور .
½ (ت – ق) = ٥° ١٧' ٢٨" ، ½ (ت + ق) = ٤٥° ١٤' ٠٦"
½ د = ٥° ٤٢' ٤٦" اولدقلرندن ؛
لو ظل ½ د = ٩,٩٤٢٩٩٠٠٠
لو جب ½ (ت – ق) = ١̄,١٦٨٢٥٥٥
لو جب ½ (ت + ق) = ٩,٠٦٢٢٤٥٦ اولنمله
لو ظل ½ (ب – ح) = ٠,١٧٠٤٩١١ بولنور . ونيه
لو ظل ½ د = ٩,٩٤٢٩٩٠٠٠
لو جتا ½ (ت – ق) = ١̄,٩٩٥٢٤٥٥
لو جتا ½ (ت + ق) = ٠,٢٠١١٧٥١١ اولنمله مجموعلره
لو ظل ½ (ب + ح) = ١,٢٤٢٦٨٨٦٦ اولور .
بو نتيجه لر قوسه تحويل اولنورسه ½ (ب + ح) = ٨٦° ١٠' ٥٩"
½ (ب – ح) = ٥٥° ٣٧' ٩٤" بولنور . بو ايكى مساوات
طرف طرفه بركره جمع و بركره ده طرح اولنورسه :
ب = ١٤٢° ٤٨' ١٢" ، ح = ٣٠° ٣٣' ١٦" اولور .
ب زاويه سنك متممى اولان ٣٧° ١١' ٤٧" دن عبارت بولنان

د ب ه زاویه‌سی انسیرك ب نقطه‌سنه كلیجه ده ء
نصف النهارینه نظراً ب نقطه‌سنده‌كی قبله سمتی اعتبار
ایدر . بناءً علیه كلامز بوراده سمت قبله نصف
النهار دائره‌سیله ١٨ ٢٠ ٢٧ درجه‌لك بر زاویه
تشكیل ایدن اوزره شرقه جنوبی‌یه متوجه بولونور .
مذكور مثلث كرویده كه ضلعی ده ح ء = ح ت ، ح ء / ح ب
مناسبه بردیه آتیه حساب اولنور .

لو ح ء = لو ح ت + لو ح ء + لوَ ح ب اولوب

لو ح ت = ١̄،٩٦٨٧٥٠٥٢٠

لو ح ز = ١̄،٩٥٥٤٤٩٧

لوَ ح ب = ٠،٢١٦٩٨٤٥٠ اولدقندن

لو ح ء = ١̄،٥٤١١٨٤٧ اولور انقضا ایدن

قوسه تحویل اولندقده ح ء = ٤٠ ٢ ٣ بولونور .
بو قوس اوقدر سویلدیكمز وجهله مكه ایله انقره‌دن
كچن بر دائرهٔ عظیمه قوسی اولوب دائره‌سنك محیطی
٤٠ ملیون متره اعتبار ایله طولی ٤٤٩٦٢٢ متره
اولور . بو مقدار ایکی بلده آراسنده‌كی مسافه‌یی
كوستریر كه تقریباً ٤٤٩٦٢٢ كیلو متره‌در .
بو عدد اوقدر كوچك دكلدر ٠،٧٤ عددیله ضرب اولنرسه

١٩٧٤،٣٣ حاصل ضربی بولونور كه ب نقطه‌سنه
موضوع دَ كعبه‌نك عینیه متوجه محرابله انتقال
خطی اوزرنده نقطهٔ مذكوره‌نك صاغ و صولنده
بونده‌كی انتقال مناسب مسافه‌سی اولور .
دیمك اولور كه خط انتقال اوزرنده ٢٢٤٤
كیلو متره داخلنده تأسیس اولنان جامعلرك محرابلری عینی
سمته توجیه ایتمك جائزدر . بونلرك اورتالرنده
دائر ده بولنان جامعك محرابنه متوجهاً نماز
قیلنلر كعبه‌نك عینیه دیگر جامعلر ده‌كی مصلیلر ده
تجویز اولنان انحراف ایله كعبه‌نك جهتنه متوجه
بولونورلر . ال اوزاقده بولنانلرك انحرافی
اعظمی ده ال یاقینده كیلرك انحرافی اصغری اولور .
شوراسنه ده دقت ایتملیدر كه انقره‌ده م نقطه‌سنده
نماز قیلان بر مصلی اون تونه آلتی درجه‌یه قدر صاغ
ویا صوله چوریلیرسه كعبه‌نك ب نقطه‌سنه كیجه
بیره انتقال خطی اوزرنده ب نقطه‌سندن
اعتباراً ١٦٧٢ كیلو متره اوزاقده بولنان بر نقطه‌یه
متوجهاً نماز قیلمش قیلمه اولدیغی نمازك شرعاً صحیح
و معتبر اولمسی لازم كلیر .

لوحه‌ - ١

بو قاره‌ده بیت شریفك قطراً مقابلنده کرهٔ ارضك
اوزرنده بولنان موقعده نماز قیلمق ایسته‌ین بر کیمسه
نك جهت توجهنك تعیینی ده دوشوندوکجه بر مسئله‌در
دیمشدم . بو بحثه دینی بر مسئله‌ده بیان رأی [اکر]
اتمك صلاحیتی فقهای کرامه عائد ایسه ده مسئلهٔ
مذکوره یالکز دینی دکل علمی بر ماهیتی ده حائز
اولدیغی و مسائل علمیه‌ده بیان مطالعه اتمك
ممنوع بولنمدیغی جهتله دوشوندیکم بو نقطه‌دن
تثبیت اتدیکم نتیجه‌یی عرض ایدرم .

معلوم اولدیغی وجهله کره‌نك قطرلری بر خط مستقیمدن
عبارتدر . و هر قطرك کره سطحنده بولنان ایکی
نهایتنه او قطره نظراً کره‌نك قطبلری دینور که
بر نقطه‌در . مقابل قطبه المرافده
ساحه‌سی کعبه‌نك ساحه‌سنه مساوی بر ده سطح بولنمق
اقتضا ایدر . بو سطحده دا بالخاصه مقابل
قطب نقطه‌سنده نماز قیلمق ایسته‌ین بر کیمسه کعبه‌ده
اولدیغی کبی کعبه‌نك هانکی طرفنه توجه ایدرسه ایتسون
قیلنان نمازك صحیح اولمسی لازم کلیر .

نمازك بو صحتی او موقعك کعبه اولمسندن دکل بلکه کعبه‌نك
عینینه توجه ایدلمش اولمسندن ناشیدر . چونکه کعبه
قطر مذکورده‌کی دوائر عظیمه سطحلرینك هپسنك
اوزرنده بولنور . چونکه بو سطحلرك فصل مشترکلری
اوزرنده بولنمقده‌در . معینی ناحیه‌سنه چیقان
خط مستقیم هر وضعیتده بو سطحلردن برینه منطبق اولور .
دیمك طوغریسی کعبه دوائر عظیمه سطحلرینك هپسی اوزرنده
بولنور . بو سطحلرك هانکیسنه جهته دونولورسه
دونولسون استقبال بولنور .

صوکره‌دن کوردیکم -

نجم آنکه مابین الطولین نصف باشد اگر عرض جنوبی
او مساوی عرض مکه باشد سمت قبله آنجا معین نباشد
بلکه بهر طرف که مصلی توجه کند مواجه مکه باشد .

[اولوغ بك زیجی]

لاحقه ـ ۲

بوقاعده‌یه کوره مسئله دستورینه توفیقاً بولدیغمز مقدار
لر نه درجه‌یه قدر قطعی و شایان اعتماددر.
ریاضیات مسائلینك قطعی و یقینی اولدقلرینه رغماً بو سؤاله
مع التأسف اوت، شبهه و تردده حاجت یوقدر جوابنی
ویره‌میز. فی الواقع بو خصوصده استعمال ایتمه اولدیغمز
دستورلرك اجزاسنی تشکیل ایدن کمیات ق، ق، ذ
و س، د، ذ قالدیغی صدقه صحتندن شبهه‌یه محل
یوقدر. نقط تطبیقاتده کیفیت دکیشیر. چونکه
ابتدا بو آلتی مقدار آراسنده‌کی مناسباتی استخراج ایدن
دستور هندسه‌نك تعریف و قبول ایتمه اولدیغی کره‌یه
کوره استحصال اولنمشدر. حالبوکه ارض اولا
بر کره دکلدر. ثانیاً: موضوع مسئله‌ده
ق، ق، د کمیاتینك یرلرینه قویدیغمز مقدار
لرده ایکی بلده‌نك طول و عرضلرینك تماملرندن
عبارتدر. حقیقت حال بونلرك تماماً مطابقی
اولدقلری ادعا اولنه‌ماز. مثلا:
مکه‌نك عرضنی کتنوی مرحوم ۲۰ ۲۱ و ریاضه
الخیار صاحبی غازی احمد مختار پاشا ۲۰ ۲۱

قاموس الاعلامده شمس الدین سامی مرحوم ۲۰ ۲۸ ۲۱
رقملریله ثبت ایتمشلردر. عددلرك بو تخالفی نتیجه
نك دکیشمه‌سنی اقتضا ایدر. معلومات اساسیه‌ده‌کی
اختلاف ریاضیه‌دن مطلوب اولان یقینیه و قطعیه
منافیدر. بو دکیشمه ایسه حقیقده واردر.
ثالثاً: ارض و کذا مکه بولندیغی بر ساحه اوزرینه
موجود بر بلده‌در. بو بلده‌لر اوزرنده بولنان
هر نقطه‌دن نصف النهار دائره‌لری کچر. نظر اعتباره
آلوب حسابده اساس اتخاذ ایتدیکمز نصف النهارلر
کعبه‌نکیلر میدر. یعنی مکه‌نك و ارضك اوزرنده اولدیغی
فرض ایلدیکمز ط، س نقطه‌لری مذکور ایکی
بلده‌نك کعانکی نقطه‌لریدر. ط نقطه‌سی کعبه
اوزرنده آلنه‌جق بر نقطه فرض ایتمه ایدك. عجبا او
نقطه‌ده کعبه‌نك طول و عرضی قبول و استعمال ایتدیکمز
عددلره لفظی لفظنه موافقمیدر. ارضده بولو
ندیغی فرض ایتدیکمز س نقطه‌سی نره‌سیدر.
استعمال اولنان عددلر او نقطه‌یه تماماً مطابقمیدر.
رابعاً: حسابلرده اجرا و انتاج ایچون لغاریتمه‌یه
مراجعت مجبوریتنده قالیورز. بوده استعمال ایتمه

اولدیغمز نتیجه نك تقریبی لكن مستلزم بولنمقده در. ایشته
شو ملاحظه‌لرمزی بونلره مقداری قطعی و یقینی دكل
ظنی اولدیغنه حكم اولنمغه اكتفا ایدر. بو تفكله
برابر بو یول تعیین قبله خصوصنده كی دلیللرك اك قوتلی
سیدر. بوندن طولایی اولملیدركه الحنابله
بو دلیلك ظن غالب افاده ایتدیكنه داعیا منده
بو جهتله قبله تحری تعیینك وجوبنه قائل اولمقده در.
فی الواقع بو جهتله تعیین اولنمیه بر سمته متوجهاً
نماز قیلان مصلی اصغری بر انحراف ایله اولسون
كعبه نك جهتنه توجه ایتمش بولنور.

نماز: دین اسلامده اك مهم بر ركنی و اك اساسلی
بر عبادتیدر. بو عبادتك اجراسیله قادر و
اركان هر مسلمان مكلفدر. قیلنان نمازك صحت شرطلر
ندن بری ده اثنای صلاتده قبله یه دونمكدر.
فقط مسلمانلر قدرت خارجنده بر تكلیف قارشوسنده
بولونمدی ماعدا ایچون جهت كعبه یه توجهك
كفایتنه قائل اولمشلر و بونده ده جمهور سمیع
طاورانده : دكل كعبه نك عیننه ، دكل مكه یه
مكه دن ١٦٧٢ كیلومترو اوزاقده بولنان

بر موقعه قارشی ـ ازمیرده ـ قیلنان نمازده
استقبال قبله شرطنك بولندیغنه حكم ایتمیدر.
نه دن؟ چونكه تكلیف بحسب الوسعدر. اوراده
بر ده نماز قیلمغه ابتدا به مسلمانلرك هر برینه منفردا
كوستریلیجك قولایلقده بو یوله بر اصابت اولدیغنه شبهه
یوقدر. فقط بو مساعده‌لرك نه‌لك سببی دوشونولورسه
كعبه نك سمتنی طوغری و حقیقی اولارق تعیین ایتمكه
چالیشمق بر لطیف اشتغال ایچون هیچ ده قدرتلك
خوقنده برابر دكلدر. اك ابتدا دكزلر ده
مجهول بر موقعده بولنان كمی قاپودانلری وجود
سالم نده بولندقلری بری اصابتله تعیین ایدرك
كیلدیكی استقامتی سمت صلاتله چویریور انسانلری
محلنه واصل اولمقده در لر. قبله سمتنی تعیین
ده وجود وجدان سالمك تأمینه اولنمش بیلیر.
بونك ایچون یاپیله جق هیئت و غربت كعبه نك
تام اورته زنده كچن نصف النهار دائره‌سنك
هر حالده معلوم بر مبدأدن شرق و غربه‌دن
كچن نصف النهاره كوره طولی حقیقی بر صورتده
تثبیت اولونور. ثانیاً: مذكور نصف النهاره

کعبه ده قطع ایدن دائرهٔ متوازینک تعدادی نقطه‌سنه
عرض ده صحیح تعیین اولنور. بو آلتی مقدار بر
یونده بولنان بوتون اسلام مملکتلرینه مقابلنه .
وسائر اسلام مملکتلرینه مناسب واسطه‌لر ایله
بیلدیریلیر. مکه‌یه کعبه‌یی زیارت ایچون
کلنلر بونی بیلدیرن حاجی کلمکده در. بونلرک
ترکیبندن بر لیرا دعانه آلنه اولی اولورده
دنیانک ال بویوک رصدخانه‌سنی یاپیجی دائره‌ده
انیجی اثیدن بیله کلیر.

بوندن صوکره هر کلانلی بریلده ده مسجدلرده
یاپیلیرلرجه رجا معه محراب موقعی طول
وعرض صحیح تعیین اولنور. بو صورتله
آلنه ایدیلیه معلومات اوزرینه بنای اعمال
اولنور. کعبه‌نک جهتی دکل عیننه ده توجه
تأمین ایدیلیر. بونلرک بو صورتله
ایله تحقیقه نیجه دینینه صادقانه مربوط اولان
اهل اسلامک عزم واراده‌سی ده علو همتی
کافیدر. بتشیر کز بر رهبر بولونور.

لاحقه - ٢

هر کلانلی بریرده قبله‌نک سمتنی حقیقی ویا تقریبی اولەرق
تعیین اتمک ایچون اولجه کوریلدیکی وجهله کعبه‌نک طول
وعرضی ایله کرهٔ ارض اوزرنده بولنوب قبله سمتی بلنمک
ایسته‌نیلن موقعک طول وعرضنک معلوم اولمسی اقتضا ایدر.

بو معلومات واسطه‌سیله مذکور
سمتک بولندیغی طرفی ایسه
انجازده آشاغیده اولدیغی
کبی تثبیت اولنور.

١ - : محلک عرض وطولی
مکه‌نک عرض وطولندن
اصغر ایسه سمت : شرقی شمالیدر.

٢ - : اکر محلک طولی اصغر، عرضی اعظم ایسه سمت قبله
شرقی جنوبیدر. (درسعادتده اولدیغی کبی)

٣ - : اکر محلک طولی اعظم، عرضی اقل ایسه
سمت قبله غربی شمالیدر.

٤ - : اکر محلک طولی وعرضی مکهٔ مکرمه‌نک
طول وعرضندن اعظم ایسه سمت : غربی جنوبیدر.

٥ - : اکر طوللر مساوی اولوب ده محلک عرضی

اعظم اولورسه سمت قبله : نصف النهار خطنك جهت
جنوبیه‌سیدر .

٦ — : و اكر عرض مكه اعظم اولورسه نصف النهار
خطنك جهت شمالیه‌سیدر .

٧ ، ٨ — : اكر عرضلری مساوی اولوب ده
محلك طولی اصغر ایسه سمت قبله : خط شرقیده و
اكر مكه مكرمه‌نك طولی اصغر ایسه خط مغربیدر .
ریاضه‌جیلردن عیناً آلنمش اولان بو فقره مكه‌نك
بولندیغی سمتی بیلدیریر ایسه ده معروضه موقعك نصف
النهارندن نه قدر درجه بر انحراف ایله قبله‌نك
عینینه توجه ایده‌جكنی بیلدیرمز .
بو قاعده‌ده كی سكز حالدن صوك درده بچیچ انحراف
یوقدر . فی الواقع : طوللرك مساواتی حالنده
موقعك عینی نصف النهار اوزرنده بولنمسی اقتضا
ایدر . بو تقدیرده اكر محلك عرضی اعظم ایسه
قبله‌نك حقیقی سمتی جنوب نقطه‌سی ، اصغر اولورسه
قبله‌نك حقیقی سمتی شمال نقطه‌سیدر . و ینه
عرضلرك مساواتی حالنده محلك عینی دائرهٔ متوازیه
اوزرنده بولنمسی اقتضا ایدر . بو تقدیرده اكر

محلك طولی مكه‌نك طولندن اصغر « هر ایکی طول شرقی »
اولورسه قبله‌نك حقیقی سمتی شرقدر ، اعظم اولورسه
قبله‌نك حقیقی سمتی غرب اولور .
طوللرك مساواتی حالنده موقعك عرضی جنوبی اولورسه
سمت حقیقی ینه شمال نقطه‌سیدر . جنوبی عرضلرك
اشارتی منفی و منفی مقدارلرك مثبت مقدارلردن اصغر
اولدیغی دوشونولورسه بو فقره‌نك یازلمسنه لزوم قالمازدی
ده ریاضیات ایله علاقه‌سی بولنمایانلره قارشی فائده‌سی
واردر . دینیه
ایلك درت حالده ده سمت حقیقی كروی مثلثات دستورلری
واسطه‌سیله تعیین اولنمه‌سی لازم كلیر .

ملاحظه - ٤

قبله‌نك عيننه توجهك سالرمزده‌كى تعريفى قطعه
كتابلرنده‌كى تعريفنه اويغون بولمايان خواجه‌لر
بوله بيلير . بونلرسى آشاغيده‌كى عباره‌دن
آكلاشيليركه به بوخصوص جرجانى تعريفنده ايضاح
ايتدم .

واستقبال عينها كون المستقبل بحيث لو اخرج خط مستقيم
من بين عينيه بحيث يتساوى بعده عن العينين الى
جدار الكعبة حصل منه فى جانبيه قائمتان ....

ترجمه‌سى

مستقبل اوليه بر استقامته توجه ايتمه اولملى‌دركه
ايكى كوزى آراسنده مساوى اوزاقلقده بولنان بر
نقطه‌دن چيقان خط مستقيم كعبه‌يه ديوارنده
ايكى قائمه حصول كتيره‌جك بر حالده واصل
اولسون .

واعترض عليه بانه يلزم ان لا يكون وصول
ذلك الخط الى جدار الكعبة على حادة و منفرجة
استقبالا لعين الكعبة و هو لا يخلو عن بعد .

ترجمه : تعريفه اعتراض اولوندى و ديديلركه

بو تعريف مفروض خط مستقيم كعبه‌يه ديوارنده حاده
و منفرجه زاويه‌لر حصول كتيره‌جك صورتده واصل اولديغى
تقديرده مصلى‌نك كعبه‌نك عيننه توجه ايتمش
اولمسى مستلزمدر كه بعددن خالى دكلدر . يعنى :
مستبعددر .

اقول بل لا يخلو عن فساد لان حصول القائمتين
فى جدار الكعبة انما يمكن فى صورة المستقبل سطح احد
اركانها . لا فى صورة المستقبل لاحدى الزوايا الاربع
سواء ذلك المستقبل خارجها او جوفها .

تعريف : حتى فساددن ده خالى دكلدر ديرم .
چونكه كعبه‌نك جدارنده ايكى قائمه حصولى آنجق
ركنلرندن برينك سطحنه توجه ايتمكله ممكن اوله‌بيلير .
مصلى ايستر كعبه‌نك طيشنده ايستر ايچنده بولونسون
درت زاويه‌سندن برينه متوجه اولورسه ايكى قائمه‌نك
حصولى امكانى يوقدر .

فلابد ان يحمل مراده من جدار الكعبة على السطح
المفروض فيها مقابلا للمستقبل بحيث لو اخرج
خط من المستقبل اليه كان عمودا عليه .
ومعنى كون الخط عمودا على السطح ان يكون

عموداً على جميع الخطوط المفروضة فيه المتلاقية
معه . ومعنى كون الخط عموداً على خط
آخر ان يحصل من تلاقيهما قائمة بينهما سواء
حصلت في الجانب الآخر قائمة اخرى كما اذا
تقاطعا اولا كما اذا انتهيا في نقطة .

ترجمه

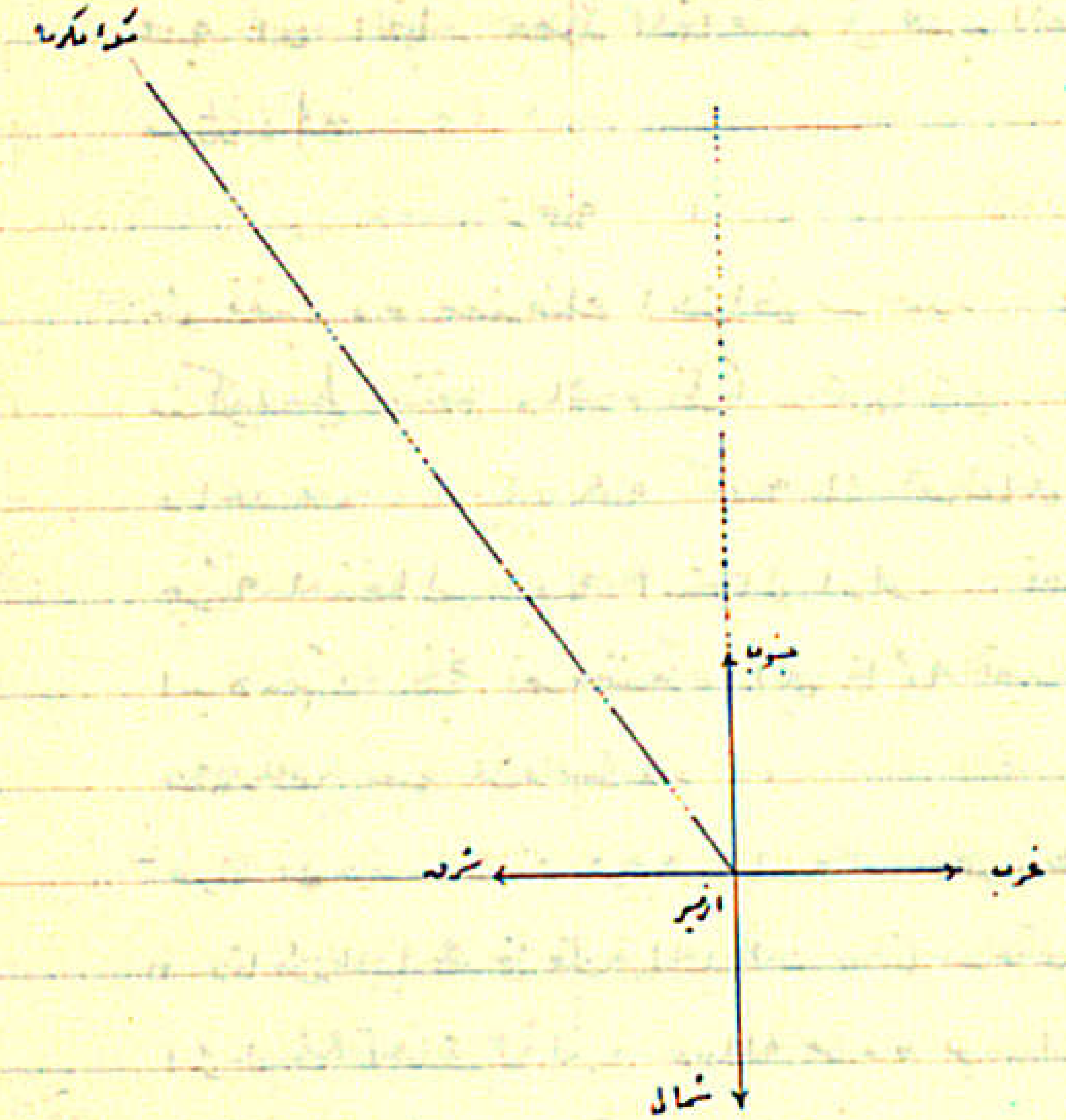
تعريفى ياپان ذاتك جمله كيه دن مرادى مطلقا
جميع سنده چيقان خطه كيه ده عمود اولان
مفروضه بر سطح معناسنى حمل اولنمه لازمدر .
خطك سطحه عمود اولمه سنك معناسى : سطح اوزرنده
بولنوب خط مفروضه مصادف اولان ديكر مفروضه
خطلرك هپسنه عمود اولمسيدر .
بر خطك ديكر بر خطه عمود اولمسنك معناسى ده
تلاقيلرنده آرالرنده بر قائمه حاصل اولمسيدر .
خطلر ايستر برنجى تمديد ايله او بر طرفنده
بر قائمه دها حاصل اولسون ايستر هر ايكيسى ده
تلاقى نقطه سنده نهايت بولسون بر قائمه حاصل
اولسون .
فحينئذ يندفع اعتراضه لان السطح المذكور

بالنسبة الى المستقبل الواحد واحد بالنوع لا بالشخص
فالمستقبل الى اى جزء مستقبل لغيرها . نعم يتجه
عليه ان اعتبار حصول القائمتين في تحديد العمود
مستدرك .

ترجمه

شو تقديرده معترضك اعتراضى مندفعدر . چونكه
مذكور سطح مستقبل واحده نظراً شخصاً دكل نوعاً
واحددر . بناءً عليه كلمه نك هر قسمى بر
جزئنه استقبال عيننه استقبال اولور . تعريفده
انجق عمودك تعريفنده كى ايكى قائمه تعبيرى
مستدرك يعنى لزومسزدر .
حول لاحقه مزده كى عربجه عباره لر مرحوم ملوينك
" دقائق البيان في قبة البلدان " نامنده كى
اثرندن آلنمشدر . رساله مزده بوراده
نهايت بولمشدر . توفيق اللهدندر .

ازمیرده قبله سمتنك شكل حقیقیسی

صحیفه ١٩ ده علاوه

مثلا : اوزاقلغی ٩٠٠ كیلومتره قدر اولنان ده نقطه‌سی ایچون بولنسه اولسیدی ٦٦٦ كیلومتره انتقال جائز مسافه‌سی ٤٠٠ كیلومترده اوزاقده بولنان ط نقطه‌سنه نسبتله اولنور مقابلةً كلیاً زائل اولور .

دد مؤلفی انحرافك بر قسمی نظر اعتباره آلدیرده قبله جهتی " ومنتها : ان یصل الخط الخارج من جبهه المصلی الی الخط المار بالكعبة علی استقامة بحیث یحصل قائمتان " دیه تعریف ایلدیكه : جبهه‌دن چیقان خط مستقیم كعبه‌دن كچن بر خطه ایكی قائمه حصول كتیره جك بر وضعیتده طوران مصلی نك جهت استقامتی دیه دیكلدر . بو تعریفه كوره مؤلف اثر كعبه دن كچن ... خطه ب نقطه‌سنده عمود اولدیغنی و معنیك آلتنده ایكی كوشه‌ده ساوی بعده‌ده بولنان بر نقطه‌دن چیقدیغنی فرض ایتمه اولدیغی ٢ ب خطنك آلتك بر زاویه‌دن چیقدیغنی تصور ایدیور . خط مذكور اوزرنده مثلا ده نقطه‌سنده نا ...

قبله‌نك بر معناسى دها: خطى آننك حول ظاهرندن
چيقان خط شعاعيه قطعيه اولمه‌يه‌رق ده ده استقامته
توجه ايدرسه كعبه‌نك جزئيه متوجهاً نماز قيلمش اولور .
بو دقيقه‌ده قبان نمازده صحيح اولمه‌سى لازم گلير .
شوايى اعتراف ايده‌رم كه تعريفده‌كى ايكى قائمه
قيدينك فائده‌سنى آكلايه‌مدم . بونا بيده قيد
ايتديلم ده‌جيلمه " ١١ " برخط مستقيمه اوزرنده
بوناده بر نقطه‌ده عمود رسم ايتمك دائما ممكندر .
دره ده‌كى ايكنجى تعريف ده برنجى كى انحرافك
بالكلية برنجى قسمنى نظر اعتباره آلمه‌مش اولديغنى گوستر
مكده‌در .

مراجع مؤلفى قبله وجهنى حقنده‌كى تعريفده
انحرافك برنجى نوعنى هيچ نظر اعتباره آلمامشدر .
ابن عابدين نقلنه گوره عباره‌سى خلاصة بردده
يازيلمشدر :

ان جهة القبلة هى الجانب الذى اذا توجه اليه
الانسان يكون مسامتاً للكعبة او لهوائها تحقيقاً
او تقريباً . ومعنى التحقيق انه لو فرض خط
من تلقاء وجهه على زاوية قائمة الى الافق

يكون ماراً على الكعبة او هوائها . ومعنى التقريب
ان يكون منحرفاً عنها او عن هوائها بما لا تزول به
المقابلة بالكلية بان يبقى شئ من سطح الوجه مسامتاً
لها او لهوائها . وبيانه ان المقابلة فى مسافة
قريبة تزول بانتقال قليل من اليمين او الشمال
مناسب لها وفى البعيدة لا تزول الا بانتقال
كثير مناسب لها . . . . ولو فرضنا خطاً
من ~~خطط~~ تلقاء وجه مستقبل الكعبة على التحقيق
فى هذه البلاد ثم لو فرضنا خطاً آخر يقطعه
على زاويتين قائمتين من جانب يمين المستقبل وشماله
لا تزول تلك المقابلة والتوجه بالانتقال الى
اليمين والشمال على ذلك الخط بفراسخ كثيرة . .

. توركجه‌سى .

كعبه‌نك جهتى اول جانبدركه اوراده توجه ايچن
اولان انسان حقيقةً ياخود تقريباً كعبه‌نك
سمتنه دوغرى اولور . كعبه‌يه حقيقةً توجه :
برزاوية قائمه حاصل ايتمك اوزره مقابلك
يوزى طرفندن چيقديغى مفروض اولان افقى خطك
كعبه ويا هواسندن گچمسيله اولور .

تقريباً توجه : سطح وجهدن بر مقداره كعبه ويا
هواسنه متوجه قالمسى و مقابله‌نك بوسبوتون زائل
اولماسى شرطيله مصلينك كعبه ويا هواسندن انحراف
ايتمه‌ميدر . ايضاح ايده‌لم :

ياقين مسافه ده مقابله صاغ ويا صوله آز بر مقدار
انتقال ايله زائل اولديغى حالده اوزاق مسافه ده كى
مقابله آنجق چوق مقدارده انتقال ايله زائل اولور . . .
شو شكلنده كعبه‌نك عيننه متوجه بر انسانك بورنندن
چيقان بر خط و بو خطه مستقلاً صاغ و صول جهته
طوغرى عموداً قطع ايدن ايكنجى بر خط فرض ايتمه
اولور ايسه‌ك مقدمه تجمعك ايكنجى خط استقامتنه
صاغ و صوله پك چوق فرسخه قدر انتقالى ايله
توجه و مقابله‌سى زائل اولماز . . . يالكز
انتقال مناسب مسافه‌ى خارجنه چيقالدر . . . . .
كوريلويوركه امام محمد قوام الدينك شو مفصل
تعريف و ايضاحى اچنده انحرافك بر نوعنه
دائر هيچ بر سوز يوقدر . اينه حابرنك
مصراعجه بو تعريفى دون ده‌كى بر فى تعريفله
عينيدر . يالكز قوام الدين مرحوم عمود موقعنه

مصلينك جبهه‌سنده ، ملا خسرو مرحوم ده كعبه ده
بولنديغنى فرض و تصور ايتمشدر . و عينى دخولده ١١
باشقه بر شبهه حل اولنمامشدر . چونكه آراده كى
فرجه‌لرى اولديغى كبى يالكز عمود موقعلرينى ديكيشديرمه
شبه عبارتدر كه . خط واصلدر ايله برده
عمود اولورن خطلرك استقامتنده ده كلشدر .
مصراع مؤلفى : باشده صحيفه ده‌كى شكلده نظراً
خط واصل اولمه‌ادرده مصلينك جبهه‌سى
استقامتنى كوسترن ٢ ب خطنى قبول و بو خطه
٢ نقطه‌سنده عمود اولوره تره انتقال خطنى
تصور ايليور . انتقال استقامتنى كوسترن بويله
بر عمودك فرض و تصورينه احتياج وار در .
در . مؤلفك تصور ايتديكى عموده لازمدر .
مرحوم ملا خسروك بركى تعريفنده شكلا افاده‌كى
بر وجهه آتيدر .

مؤشكل د د... ده‌كی برنجی تعریفه كوره كعبه‌نك
ه یاخود ی نقطه‌لرندن برنده بولنمسی
اقتضا ایدر . د نقطه‌سنده بولنمسنه كوره
م نقطه‌سنده‌كی معینك صول جهتندن كلن م د خطی
خط دامل ، د نقطه‌سنده بولنمسنه كوره ده
صاغ جهتندن كلن م د خطی خط دامل و بونلره
د ، ی نقطه‌لرنده عموداً قطع ایدن خط ده
ده ، حمل خطلرندن عبارت اولور .
م نقطه‌سنده بولنان معین م ده استقامتنه
متوجه در . بو صورتله وقوع بولان استقبال
قبله‌نك جهتی یالكز اولور .
د... ده‌كی ایكنجی تعریفه كوره كعبه‌نك س
نقطه‌سنده بولنمسی لازم كلیر . تمام مؤلفك
تعریفنه یالكز بر نقطه‌ده توافق ایدر . قبله
ح م د زاویه‌سی داخلنده قالیر .

صحیفه ٤٥ ده

ابن عابدین استاد اولنان ذهول اولنده دكل
بنزه‌در .